

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ПРИКЛАДНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Н. В. Прямухіна, М. В. Дубель

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ
«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ»**
для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Вінниця
2024

УДК 327-049.5:351.861:323.1](072)

П 545

*Затверджено на засіданні вченої ради факультету
інформаційних і прикладних технологій ДонНУ імені Василя Стуса
(протокол № 14 від 19 червня 2024 р.)*

Укладачі:

Прямухіна Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління ДонНУ імені Василя Стуса;

Дубель М. В., доктор філософії з міжнародних економічних відносин, старший викладач кафедри політології та державного управління ДонНУ імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Чальцева О. М., доктор політичних наук, професор, в. о. завідувача кафедри політології та державного управління ДонНУ імені Василя Стуса;

Примуш М. В., доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління ДонНУ імені Василя Стуса.

П 545 Національна безпека і національні інтереси: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування / укл. Н. В. Прямухіна, М. В. Дубель. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. 28 с.

Методичні рекомендації розроблено для вивчення дисципліни «Національна безпека і національні інтереси». Містять зміст лекційних та семінарських занять, творчих, практичних завдань, варіанти складання контрольних заходів з дисципліни, список рекомендованої літератури.

УДК 327-049.5:351.861:323.1](072)

© Прямухіна Н. В., 2024

© Дубель М. В., 2024

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМА 1. Методологічні та організаційно-правові засади формування і функціонування системи національної безпеки	6
ТЕМА 2. Політико-правові засади концепції національних інтересів України... 8	
ТЕМА 3. Духовна та інформаційна безпека України.....	10
ТЕМА 4. Генеза поняття державної безпеки України.....	12
ТЕМА 5. Законодавчо-правові основи воєнної безпеки України	13
ТЕМА 6. Економічна безпека України	14
ТЕМА 7. Гуманітарна безпека України	16
ТЕМА 8. Екологічна безпека України	17
ТЕМА 9. Забезпечення діяльності з охорони державної таємниці	18
ТЕМА 10. Забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності.....	20
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ З ДИСЦИПЛІНИ	22
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	23
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	25
ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЙНИХ БАЗ ДАНИХ, ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИХ ТА ПОШУКОВИХ СИСТЕМ	27

ВСТУП

«Національна безпека і національні інтереси» – навчальна дисципліна, покликана сприяти формуванню у здобувачів вищої освіти теоретичних знань про організацію системи забезпечення національної безпеки та дотримання національних інтересів України, функціонування цієї системи та управління сферою національної безпеки України. Важливим практичним складником навчальної дисципліни визначено необхідність засвоєння знань та набуття навичок, необхідних для роботи у структурі державного апарату України. Здобуті знання та вміння з дисципліни стануть суттєвим підґрунтям для подальшого вдосконалення фахової майстерності, пізнання інформаційних технологій взаємодії органів державної влади та суспільства.

Під час розробки методичних рекомендацій укладачі максимально врахували вимоги Стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування вищої освіти.

Методичні рекомендації включають: теми та зміст лекцій, тестові завдання, зміст творчих та практичних завдань, питання для самоконтролю, список рекомендованої літератури, яка може бути використана для підготовки до семінарських занять, іспиту та написання наукових статей.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК03. Здатність розробляти та управляти проєктами.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

Спеціальні компетентності (СК):

СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

СК03. Здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування.

СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК06. Здатність здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України.

СК07. Здатність самостійно готувати проєкти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

СК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Програмні результати навчання, які формує навчальна дисципліна за освітньою програмою (ПРН):

РН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.

РН03. Знати основні засади національної безпеки та уміти попереджати й нейтралізувати виклики і загрози національним інтересам України в межах своєї професійної компетенції.

РН06. Здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід під час проєктування та реорганізації управлінських та загальноорганізаційних структур.

РН07. Уміти розробляти національні / регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.

РН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень.

РН14. Уміти управляти складними динамічними, просторово-часовими системами в умовах воєнного та повоєнного часу, а також на постконфліктних територіях, враховуючи ступінь невизначеності при взаємодії об'єктів.

РН15. Вміти ефективно розробляти та здійснювати управління по відновленню державних інституцій та зміцнення існуючих.

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Історіографія та розвиток системи державного управління у сфері національної безпеки України. Платон – «Держава». Трактат «Артхашастра» Ф. Аквінського, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса, Ш. Монтеск'є, Т. Джеферсона, Ф. Ніцше, А. Шопенгауера. Чотири етапи розвитку управління: 1. Стародавній період (5000-ні рр. до н. е. – XVII–XVIII ст.). 2. Індустріальний період (XVIII – кінець XIX ст.). 3. Період систематизації (початок – середина XX ст.). 4. Сучасний період (із 60-х рр. XX ст. донині). Механізми виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз у системі державного управління національною безпекою України в умовах інформаційної та гібридної війн. «Новий світовий устрій». Основні моменти американської глобальної переваги національної безпеки включають: систему колективної безпеки, в тому числі об'єднане командування та збройні сили, наприклад, НАТО; американсько-японський договір безпеки тощо; регіональне економічне співробітництво, наприклад, NAFTA, та спеціалізовані глобальні організації співробітництва, наприклад, Світовий банк, МВФ, СОТ; процедури, які приділяють особливу увагу спільному прийняттю рішень; надання переваги демократичному членству у ключових союзах; рудиментарна глобальна конституційна та юридична структура. Поняття «сепаратизм». Внутрішня безпека, зовнішня безпека, вирішення транснаціональних проблем, інформаційна безпека. Поняття «зміст державної безпеки», «зміст безпеки держави».

Тестові питання

1. Державна безпека – це:

- а) захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз;
- б) стан захищеності державної влади, суверенітету, територіальної цілісності;
- в) стан захищеності обороноздатності, спокою людей, громадської злагоди, довкілля, національної та релігійної рівності;
- г) усі відповіді правильні.

2. Внутрішня державна безпека – це:

- а) система нормативно-законодавчих актів, спрямованих на охорону державних інтересів;
- б) система законів, спрямованих на охорону державних інтересів у гуманітарній, політичній та економічній сферах та проведення ефективної внутрішньої політики держави, яка забезпечує цю систему заходів;
- в) внутрішня політика держави з питань безпеки України;
- г) система заходів держави щодо забезпечення безпеки України.

3. Зовнішня державна безпека України – це:

- а) діяльність державних органів щодо забезпечення суверенітету, територіальної недоторканності та обороноздатності держави, що гарантує мирне життя, вирішення проблем у гуманітарній, політичній та економічній сферах;
- б) забезпечення територіальної недоторканності та обороноздатності держави;
- в) забезпечення обороноздатності держави;
- г) забезпечення мирного життя населення держави.

4. Безпека держави – це:

- а) діяльність органів державної влади, що має на меті забезпечити безпеку держави;
- б) оптимальне функціонування її інститутів держави, що має на меті забезпечити безпеку держави;
- в) спроможність системи суспільних відносин забезпечити безпеку держави, особи й суспільства за конкретного балансу їхніх життєво важливих інтересів;
- г) форма національної безпеки, що передбачає спроможність держави забезпечувати стабільне функціонування державних та суспільних інституцій.

5. Елементами безпеки держави є:

- а) державна, військова, економічна та суспільна безпека;
- б) державна, екологічна, техногенна безпека;
- в) державна, інформаційна, безпека особи;
- г) державна, політична, гуманітарна безпека.

ТЕМА 2

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Склад сектору безпеки і оборони України: Міністерство оборони України, Збройні сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Закон України «Про національну безпеку України». Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України». Статті 106, 107, 111 Конституції України. Перша група принципів побудови системи управління: галузевий, територіально-виробничий, лінійний, функціональний та принцип подвійного підпорядкування. Друга група принципів побудови системи управління: раціональний розподіл повноважень; відповідальність органів управління; поєднання колегіальності та єдиноначальності в управлінні. Правові засади управління СБ України: законність, повага та дотримання прав, гідності та свобод людини, громадянина; позапартійність; відповідальність перед народом України; безперервність; конспірація, поєднання гласних і негласних форм, методів та засобів діяльності; комплексне використання правових, профілактичних та організаційних заходів; адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами; підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом.

Тестові питання

1. У якому році був прийнятий Закон України «Про основи національної безпеки України»?

- а) у 2003 р.;
- б) у 2021 р.;
- в) у 1992 р.;
- г) у 2014 р.

2. Який Закон України визначає поняття «національні інтереси держави»?

- а) Закон України «Про запобігання корупції»;
- б) Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- в) Закон України «Про національну безпеку України»;
- г) Закон України «Про охорону праці».

3. Згідно з *Основами законодавства України про охорону здоров'я громадян України зобов'язані:*

а) вживати заходів, передбачених Законом України «Про екстрену медичну допомогу», для забезпечення надання екстреної медичної допомоги іншим особам, які знаходяться у невідкладному стані;

б) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

в) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення;

г) усі відповіді правильні.

4. *Верховним Головнокомандуючим ЗСУ є:*

а) Міністр оборони України;

б) Голова Верховної Ради України;

в) Начальник генерального штабу ЗСУ;

г) Президент України.

5. *Головою Ради національної безпеки і оборони України є:*

а) Міністр оборони України;

б) Голова Верховної Ради України;

в) Начальник генерального штабу ЗСУ;

г) Президент України.

ТЕМА 3

ДУХОВНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Співвідношення інформаційної та духовної безпеки в сучасних умовах. Роль інформаційного права у забезпеченні інформаційних прав і свобод в Україні. Стратегія кібербезпеки України. Інформаційне право в Україні. Закон України «Про засади інформаційної безпеки України». Загальні положення інформаційної безпеки. Інформаційна безпека. Інформаційна сфера. Інформаційна інфраструктура. Забезпечення інформаційної безпеки. Загрози інформаційній безпеці. Кібернетична безпека (кібербезпека). Кіберпростір. Кіберзлочинність (комп'ютерна злочинність). Кібертероризм. Правові основи інформаційної безпеки. Доктрина інформаційної безпеки України. Стратегія інформаційної безпеки України. Основні принципи забезпечення інформаційної безпеки. Засади державної політики у сфері інформаційної безпеки. Життєво важливі інтереси в інформаційній сфері. Реальні та потенційні загрози інформаційній безпеці України. Пріоритети державної політики у сфері інформаційної безпеки. Основні напрями діяльності держави у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Система забезпечення інформаційної безпеки України. Об'єкти інформаційної безпеки. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки. Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом у сфері інформаційної безпеки. Засади функціонування суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України. Основні функції суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки. Координація та контроль за діяльністю суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки. Засади міжнародного співробітництва у сфері інформаційної безпеки. Відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері. Історико-правові та соціальні передумови релігійних відносин в Україні, забезпечення права на свободу совісті в умовах сучасної гібридної війни. Взаємозв'язок світської та духовної науки в контексті органічної духовної єдності держави, церкви та суспільства в сучасних умовах.

Тестові питання

1. Що називають інформаційною безпекою?

- а) сукупність засобів і методів віддаленого зберігання й опрацювання даних;
- б) норми поведінки осіб у інформаційному просторі;
- в) сукупність заходів для захисту даних та інформаційної системи від випадкових або навмисних пошкоджень та несанкціонованого доступу;
- г) сукупність антивірусних програм.

2. Вид шахрайства, метою якого є виманювання персональних даних у клієнтів:

- а) фішинг;
- б) хакерська атака;
- в) «крадіжка особистості»;
- г) спам.

3. Чим пояснюється надійність сучасних засобів збереження інформації?

- а) цифровим кодуванням даних;
- б) механічною міцністю й термічною витривалістю цих засобів;
- в) довговічністю цих засобів;
- г) ефективними способами передавання та копіювання даних.

4. Заходи суспільної й культурної безпеки передбачають:

- а) захист населення від екологічних катастроф та екологічного забруднення;
- б) збереження свободи та захист людини від загроз насильства;
- в) захист культурного різноманіття та суспільного розвитку від руйнівних тенденцій;
- г) забезпеченість громадян доходом, достатнім для задоволення нагальних потреб.

5. Гібридна війна – це:

- а) війна, в якій основним засобом озброєння є ядерна зброя;
- б) війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором у державі, обраній для агресії, внутрішніх суперечностей та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною;
- в) війна з поєднанням у застосуванні конвенційної зброї, партизанської війни, тероризму, кібервійни, торгових війн, патентних війн, реваншистських рухів, пропаганди, порушень прав людини, злочинів проти людяності, військових навчань, переселення, узурпації, впливів на громадську думку, злочинних актів цензури;
- г) військова боротьба за владу між громадянами одного суспільства чи країни або, рідше, між двома країнами, створеними на уламках раніше єдиної держави.

ТЕМА 4

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Трансформація поняття «державна безпека». Розвиток засад безпекової діяльності. Загальне розуміння національної безпеки України. Системи забезпечення національної безпеки України. Державно-політичний аспект національної безпеки. Соціально-економічний аспект національної безпеки. Національна безпека, державна безпека та безпека держави. Складники безпеки української державності за сферами її буття. Політична безпека. Політичні інтереси країни. Суть політичної безпеки. Типи систем політичної безпеки: 1) карально-репресивний – орієнтація на пошук ворогів, їх придушення, ізоляцію, вигнання та знищення; 2) охоронно-силовий: зосередження уваги на забезпеченні безпеки правлячої еліти та режиму, основна опора на силу, але й застосування «гнучких» заходів (підкуп, обман, створення фальшивих асоціацій, опозиції тощо); 3) такий, що ґрунтується на демократичному законодавстві, застосуванні переважно невійськових засобів насильства (духовно-психологічних, інформаційних, судово-правоохоронних тощо). Головні об'єкти політичної безпеки України. Індикатори політичної безпеки держави. Збалансована внутрішня політична безпека держави. Головні виклики для внутрішньої політичної безпеки України. Зовнішня політична безпека держави. Повноваження державних органів у забезпеченні безпеки держави та напрями їх удосконалення.

Творчі та практичні завдання

1. Дослідити особливості трансформації стратегії національної безпеки України залежно від політичного лідера, в роки каденції якого були прийняті ті чи інші версії. Визначити основні фокуси стратегій. Можна оформити у вигляді таблиці.

ТЕМА 5

ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Законодавчо-правова основа воєнної безпеки України. Закони України «Про національну безпеку України», «Про оборону України», Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, програми «Партнерство заради миру», Концепції оперативних можливостей НАТО (КОМ / ОСС). Процесу планування та оцінки сил НАТО (ППОС / PAPP) і середземноморського діалогу. Теоретико-правове дослідження воєнної безпеки України. Основні шляхи досягнення воєнної безпеки: правове врегулювання питань безпеки на підставі уніфікованого законодавства; моніторинг усіх типів і видів воєнних загроз і воєнних небезпек; деескалація кризових ситуацій на будь-якій стадії розвитку; підготовка і проведення державою спеціальних заходів, що підвищують рівень воєнної безпеки. Воєнна загроза. Джерела воєнних загроз: неконтрольовані дезінтеграційні процеси у федеративних, регіональних, поліетнічних і поліконфесіональних державах; територіальні претензії інших держав; одностороннє порушення міжнародних угод щодо загальної безпеки; розповсюдження технологій виробництва зброї масового знищення й засобів її доставки; зростання кількості організацій, що мають намір досягати своєї політичної та стратегічної мети партизансько-терористичними діями; значна кількість неврегульованих воєнних конфліктів; відсутність контролю за розповсюдженням звичайної зброї; втрата державами контролю над суспільством. Стратегія воєнної безпеки України. Цілі реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони та військового будівництва.

Творчі та практичні завдання

1. Розробити паспорт загрози державній безпеці за такими критеріями: найменування загрози національній безпеці України, причини виокремлення цієї загрози характеристика загрози (структура, об'єкти загрози, джерело загрози), динамічні характеристики можливого розвитку загрози національній безпеці (масштаб, наслідки, прогноз розвитку загрози), планування застосування ресурсів системи національної безпеки (суб'єкти забезпечення національної безпеки, ресурсне забезпечення, способи та методи реагування на загрози).

ТЕМА 6 ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Теоретико-правові засади економічної безпеки України. Економічні інтереси. Класифікація національних економічних інтересів: за ступенем важливості – життєво важливі, стратегічні, тактичні; за тривалістю дії – довгострокові, середньострокові, короткострокові; за характером зіткнення – паралельні, конфронтаційні, розбіжні, спільні; за місцем дії – внутрішні, зовнішні; за ступенем реалізації – нереалізовані, частково реалізовані, реалізовані; за сферами розповсюдження – виробничі, фінансові, експортно-імпорتنі, технологічні, інституційні, військово-економічні, соціально-економічні, демографо-економічні, еколого-економічні та інші. Суб'єкти економічної безпеки. Суб'єкти економічної безпеки України. Загрози економічній безпеці. Загрози економічній безпеці України. Чинники загроз економічній безпеці України. Основні функції держави щодо забезпечення економічної безпеки. Методи реалізації регулюючої функції щодо забезпечення економічної безпеки держави. Методи реалізації захисної функції щодо забезпечення економічної безпеки держави. Основні критерії та показники оцінювання економічної безпеки. Коефіцієнт спокою у державі. Макроекономічна безпека. Фінансова безпека. Зовнішньоекономічна безпека. Інвестиційна безпека. Науково-технологічна безпека. Енергетична безпека. Виробнича безпека. Соціальна безпека. Демографічна безпека. Продовольча безпека. Банківська безпека. Безпека небанківського фінансового сектору. Боргова безпека. Бюджетна безпека. Валютна безпека. Грошово-кредитна безпека. Моніторинг рівня фінансової безпеки. Основні зовнішні та внутрішні загрози фінансовій безпеці України. Система забезпечення фінансової безпеки України. Об'єкти фінансової безпеки України. Суб'єкти забезпечення фінансової безпеки України. Пріоритети національних інтересів у фінансовій сфері. Економічна безпека реального сектору економіки України. Потенціал конкурентоспроможності економіки України. Енергетична стратегія України на період до 2035 р. Складники науково-технічного потенціалу країни. Складники науково-технологічної безпеки країни. Показники оцінювання рівня науково-технологічної безпеки. Економічна безпека особи. Соціально-економічна безпека домогосподарства. Основні показники оцінювання соціально-економічної безпеки особи (домогосподарства). Складники державної соціально-економічної політики в ринкових умовах. Державні соціальні гарантії в Україні. Індксація грошових доходів. Основні загрози економічній безпеці особи в Україні. Фінансова глобалізація. Нерівномірність економічного розвитку країн світу. Транснаціоналізація світової економіки. Глобальна міграція населення. Основні загрози безпеці національних економік. Інтеграційні пріоритети України. Основні інтеграційні загрози економічній безпеці України.

Творчі та практичні завдання

1. Проаналізувати виконання соціальної політики України (на основі «Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 рр.)»)

(URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/6220.html>) і запропонувати кроки реалізації певної стратегічної цілі цього документа в умовах війни.

2. Обрати галузь та/або територію, на якій доцільне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вказати, які інструменти могли б, з одного боку, допомогти захистити місцевого виробника, з іншого – не повністю б відштовхнули іноземних діячів.

ТЕМА 7 ГУМАНІТАРНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Гуманітарна безпека як важливий складник національної безпеки України. Основні засади гуманітарної безпеки України. Рівні забезпечення національної безпеки країни в гуманітарній сфері: концептуально-аналітичний, нормативно-правовий, організаційно-управлінський та ресурсний. Стратегічні пріоритети гуманітарної безпеки України. Органи законодавчої влади держави, які формують засади, напрями розвитку та реалізації завдань гуманітарної політики. Ціннісна орієнтація. Виклики українській національній ідентичності в умовах зовнішньої агресії росії. Вплив радянсько-російського чинника на національну освітню систему. Російська експансія в мовно-культурному просторі та сфері історичної пам'яті. Пріоритети гуманітарної політики в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. Подолання негативних впливів у вітчизняній освіті. Формування інноваційної моделі функціонування науки. Основні засади розбудови партнерської україноцентричної моделі державно-конфесійних відносин. Завдання культурного розвитку в контексті забезпечення консолідації суспільства: оновлення культурної політики; менеджмент, інфраструктура та освіта культурної сфери. Цифрова модернізація культурного процесу. Культурна дипломатія як чинник гуманітарної безпеки держави. Товариство Червоного Хреста України. Особливості управління гуманітарною політикою в умовах війни та воєнного стану.

Творчі та практичні завдання

1. За допомогою обробки певної інформації і власних ідей та роздумів дати рекомендації щодо подолання демографічної кризи в Україні й подальшої стабілізації ситуації, що пов'язана з нею. Потрібно дати, насамперед, відповідь на два питання:

- як зупинити тенденцію до зменшення кількості населення?
- як забезпечити більш високий рівень життя населення держави?

ТЕМА 8 ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Екологічна безпека держави: категоріальний аналіз. Система «Довкілля – соціум – економіка». Головні критерії екологічної безпеки: а) для населення (гранично визначені концентрації та рівні небезпечних речовин та впливів; гранично допустимі викиди та скиди); б) для навколишнього середовища (визначено лише для окремих природних середовищ: для водних ресурсів, для атмосфери). Парадигма розвитку суспільства «сталий розвиток» (sustainable development). «Порядок денний на ХХІ ст.» (Ріо-де-Жанейро, 1992). Декларація Тисячоліття ООН (2000). «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.» (Нью-Йорк, 2015). Бернська конвенція. Кіотський протокол. Земельний та Водний кодекси, Кодекс про надра. Закони України «Про охорону навколишнього середовища», «Про природно-заповідний фонд», «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про оцінку впливу на довкілля», Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.». Основні принципи охорони навколишнього природного середовища, що визначені Законом України «Про охорону навколишнього середовища». Об'єкти правової охорони довкілля в Україні. Суб'єкти екологічної політики. Неурядові організації, діяльність яких пов'язана із захистом навколишнього природного середовища. Смарагдова мережа України (Emerald network). Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення. Основні інструменти реалізації державної екологічної політики. Стратегічна екологічна оцінка. Державні стандарти у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Творчі та практичні завдання

1. Розкрити першопричини екологічних проблем України та запропонувати способи їх вирішення (рекомендовано на основі даних <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka/>).

ТЕМА 9

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Закон України «Про державну таємницю». Закон України «Про інформацію». Закон України «Про доступ до публічної інформації». Державна таємниця (секретна інформація). Віднесення інформації до державної таємниці. Гриф секретності. Державний експерт з питань таємниць. Допуск до державної таємниці. Засекречування матеріальних носіїв інформації. Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Категорія режиму секретності. Криптографічний захист секретної інформації. Матеріальні носії секретної інформації. Охорона державної таємниці. Режим секретності. Розсекречування матеріальних носіїв секретної інформації. Спеціальна експертиза щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Ступінь секретності («особливої важливості», «цілком таємно», «таємно»). Технічний захист секретної інформації. Державна політика щодо державної таємниці. Компетенція державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у сфері охорони державної таємниці. Реалізація прав на секретну інформацію та її матеріальні носії. Фінансування витрат на здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці. Державні експерти з питань таємниць. Порядок віднесення інформації до державної таємниці. Рішення державного експерта з питань таємниць. Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці. Зміна ступеня секретності інформації та скасування рішення про віднесення її до державної таємниці. Засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації. Строк засекречування матеріальних носіїв інформації. Оскарження рішення щодо засекречування матеріальних носіїв інформації. Основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці. Єдині вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації. Дозвільний порядок провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та режим секретності. Режимно-секретні органи. Допуск громадян до державної таємниці. Відмова у наданні допуску до державної таємниці. Перевірка громадян у зв'язку з допуском їх до державної таємниці. Оскарження громадянином відмови у наданні допуску до державної таємниці. Переоформлення допуску до державної таємниці, підвищення або зниження його форми та скасування. Доступ громадян до державної таємниці. Обов'язки громадянина щодо збереження державної таємниці. Обмеження прав у зв'язку з допуском та доступом до державної таємниці. Компенсація громадянам у зв'язку з виконанням робіт, які передбачають доступ до державної таємниці. Обмеження на оприлюднення секретної інформації. Обмеження щодо передачі державної таємниці іноземній державі чи міжнародній організації. Особливості здійснення державними органами їх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що здійснюють діяльність, пов'язану з державною таємницею. Технічний та криптографічний захист секретної інформації. Оперативно-розшукові заходи щодо охорони державної таємниці. Контроль за забезпеченням охорони державної таємниці. Нагляд за

додержанням законодавства про державну таємницю. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю.

Тестові питання

1. Оприлюднення інформації з обмеженим доступом, а саме «сказано, що інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення» зазначено в законі:

- а) Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»;
- б) Закон України «Про захист персональних даних»;
- в) Закон України «Про інформацію»;
- г) Закон України «Про державну таємницю».

2. Об'єктами режиму службової таємниці є:

- а) інформація, що охороняється в режимі таємниці: слідства; судової; податкової; конфіденційної інформації, що охороняється в режимах комерційної, банківської, професійної таємниць, таємниці приватного життя;
- б) відомості, що охороняються в режимі військової таємниці, але не охороняються в режимі державної таємниці;
- в) інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- г) дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів.

3. Хто визначає державну політику щодо державної таємниці як складник засад внутрішньої та зовнішньої політики?

- а) Президент України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Кабінет міністрів України;
- г) Верховний Суд України.

4. Які ступені секретності для інформації, що становить державну таємницю, передбачено законодавством?

- а) «особливої важливості», «цілком таємно», «таємно»;
- б) «особливої важливості», «цілком таємно»;
- в) «особливої важливості», «таємно»;
- г) «цілком таємно», «таємно».

5. Хто за посадою не входить до складу Ради національної безпеки і оборони України?

- а) Голова Верховної Ради України;
- б) Прем'єр-міністр України;
- в) Міністр внутрішніх справ України;
- г) Міністр закордонних справ України.

ТЕМА 10

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття та потенційні загрози безпеці суб'єктів підприємницької діяльності. Поняття безпеки підприємницької діяльності. Державні суб'єкти забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Приватні суб'єкти забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Власні служби безпеки. Класифікація суб'єктів забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Керівництво забезпеченням безпеки підприємницької діяльності. Напрями діяльності служби безпеки у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Загрози підприємницької діяльності. Класифікація загроз для безпеки підприємницької діяльності. Частина формули безпеки. Характеристика загроз безпеці підприємницької діяльності. Основні напрями забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Фізична безпека підприємців та підприємств. Поняття та суть фізичної безпеки. Концепція, основні завдання фізичної безпеки. Заходи загальної безпеки. Заходи з протидії рекету, захопленню заручників. Правила поведінки особи у разі захоплення у заручники. Технологічні заходи забезпечення безпеки. Попередження злочинів через створення адекватного навколишнього середовища. Окремі напрями забезпечення фінансової та економічної безпеки підприємств. Поняття і суть економічної та фінансової безпеки підприємств. Методика визначення проблем безпеки. Заходи із забезпечення економічної безпеки. Кадрова безпека підприємств. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності під час прийомі на роботу персоналу. Організація професійного відбору персоналу в комерційні підприємства. Основні рекомендації під час організації перевірки кандидата. Звільнення кадрів з комерційних структур.

Тестові питання

1. Економічна безпека підприємства – це:

- а) стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз;
- б) стан захищеності життєво важливих і законних інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз у різних протиправних формах;
- в) стан та здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її оргструктури і статусу, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку;
- г) захищеність його потенціалу від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

2. Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб:

- а) мінімізувати вплив партнерів на підприємство;
- б) забезпечити високу фінансову ефективність роботи підприємства;
- в) гарантувати правову захищеність підприємства;
- г) гарантувати стабільне і максимально ефективне функціонування підприємства тепер та високий потенціал розвитку в майбутньому.

3. Політико-правова безпека підприємства – це:

- а) стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організації і статусу;
- б) ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства;
- в) захист від руйнівного впливу природних, техногенних чинників і наслідків господарської діяльності людини;
- г) захист від надмірного податкового тиску, нестабільного законодавства, неефективної роботи юридичного відділу підприємства.

4. До зовнішніх суб'єктів безпеки підприємства належать органи:

- а) законодавчої влади;
- б) законодавчої та виконавчої влади;
- в) виконавчої влади;
- г) законодавчої, виконавчої та судової влади.

5. Вимогами концепції безпеки підприємства є:

- а) конструктивність, вписуваність, відвертість;
- б) стислість, логічність, вписуваність;
- в) послідовність, конструктивність, вписуваність;
- г) стислість, конструктивність, вписуваність.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Поточний контроль здійснюється у формі:

- усних опитувань (на кожному практикумі);
- оцінки активності здобувача на практикумах (дискусіях);
- презентацій.

Альтернативою отримання балів на практичних заняттях є науково-дослідна робота (написання наукової статті, написання конкурсної роботи за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування).

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Написання наукової статті

Для отримання додаткових балів з дисципліни здобувач може написати наукову статтю, попередньо погодивши з викладачем її тему та план.

Наукова стаття змістовно має містити такі *елементи*: актуальність і постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; формулювання мети і постановка завдань дослідження; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор; виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується робота; виклад основного матеріалу статті з повним обґрунтуванням отриманих результатів; висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Наукова стаття оцінюється в 60 балів, які нараховуються здобувачу тільки у разі виходу журналу або підтвердження редакції про прийняття статті до друку.

Написання конкурсної роботи для участі у конкурсі наукових робіт за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Конкурсна наукова робота оцінюється за 100-бальною шкалою, що відповідає вимогам оцінювання, прийнятим в університеті.

Ієрархія балів за критеріями оцінювання така: актуальність, теоретичне і (або) практичне значення роботи; наукова новизна одержаних результатів, науково-технічна новизна, евристичність роботи, системність і повнота у розкритті теми; аргументованість висновків, їх відповідність отриманим результатам, дослідницький характер роботи; доцільність та коректність використаних методів дослідження, стиль, грамотність, логічність викладу; відповідність вимогам до змісту та оформлення наукових робіт.

Здобувачу нараховуються 100 балів за дисципліною лише у разі подання завершеної наукової роботи до розгляду у першому турі конкурсу.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У чому полягає зміст забезпечення національної безпеки?
2. Найважливіші функції суспільного буття та їх взаємозалежність.
3. Що являє собою безпека життєдіяльності та яка її класифікація?
4. Що ви розумієте під поняттям «нація»?
5. Об'єкти та суб'єкти національної безпеки держави.
6. Поняття та зміст національних інтересів.
7. Поняття та зміст національних цілей.
8. Поняття та зміст національних цінностей.
9. Нормативно-правова основа формування і функціонування системи забезпечення національної безпеки України.
10. Що є правовою основою для введення надзвичайного стану?
11. Що є правовою основою для введення воєнного стану?
12. Що ви розумієте під Концепцією національної безпеки держави?
13. Що являє собою Стратегія національної безпеки держави?
14. Зміст доктрин національної безпеки держави.
15. Що ви розумієте під поняттям «загрози національній безпеці»?
16. Класифікація небезпек за ступенем можливої шкоди інтересам громадянина, суспільства та держави.
17. Рівні загроз та небезпек для національної безпеки держави.
18. Наведіть приклади найбільш небезпечних внутрішніх загроз для України.
19. Наведіть приклади найбільш небезпечних зовнішніх загроз для України.
20. Дайте визначення загроз політичної безпеки України. Наведіть приклади.
21. Дайте визначення загроз економічної безпеки України. Наведіть приклади.
22. Дайте визначення загроз соціальної безпеки України. Наведіть приклади.
23. Дайте визначення загроз екологічної безпеки України. Наведіть приклади.
24. Дайте визначення загроз інформаційної безпеки України. Наведіть приклади.
25. Дайте визначення загроз гуманітарної безпеки України. Наведіть приклади.
26. Дайте визначення загроз етнонаціональної безпеки України. Наведіть приклади.
27. Дайте визначення загроз військової безпеки України. Наведіть приклади.
28. Дайте визначення загроз загально-цивілізаційної безпеки України. Наведіть приклади.
29. Назвіть ключові тенденції світової політики та потенціал їх впливу на безпеку України.
30. Назвіть основні чинники створення ефективної сучасної системи національної безпеки в Україні.
31. Назвіть основні виміри, в яких відбуваються процеси зміцнення та забезпечення національної безпеки в сучасній геополітичній ситуації.
32. Визначення міжнародного військового співробітництва України та його мета.
33. Основні напрями міжнародного військового співробітництва.

34. Нормативно-правові документи, що регулюють миротворчу діяльність Збройних Сил України.

35. Критерії, які необхідні для членства України в НАТО.

36. Пріоритетні напрями військового співробітництва з ЄС.

37. Назвіть основні принципи забезпечення національної безпеки.

38. Визначення засобів забезпечення національної безпеки. Якими вони бувають?

39. Політичні засоби забезпечення національної безпеки. Що до них належить?

40. Дайте визначення політичної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

41. Дайте визначення економічної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

42. Дайте визначення соціальної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

43. Дайте визначення інформаційної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

44. Дайте визначення екологічної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

45. Дайте визначення науково-технічної безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

46. Напрями державної політики у гуманітарній, інтелектуальній та етно-національній сферах.

47. Дайте визначення військової безпеки держави. Наведіть приклади напрямів державної політики з її забезпечення.

48. Функції Верховної Ради України, Президента та Кабінету міністрів щодо забезпечення національної безпеки.

49. Основні функції РНБОУ України щодо забезпечення національної безпеки.

50. Назвіть основні функції українського народу та громадян України як суб'єктів забезпечення національної безпеки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Алексеєнко І. В., Курас А. І. Проблеми безпеки в політико-правовому дискурсі. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1. С. 6–13.
2. Андрієвський Т. Г. Гібридна війна у політичному процесі: особливості проявів та засоби протидії: автореф. дис. ... д-ра філософії: 052 – Соціальні та поведінкові науки. Політологія; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2021. 45 с.
3. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
4. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.
5. Баюк М. І. Гуманітарна складова політики державної безпеки: поняття, принципи. *Університетські наукові записки*. 2018. № 1. С. 186–199.
6. Боднар І. Р., Вовчанська О. М. Державна політика та інформаційна безпека України: післякризові виклики. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія «Економічна»*. 2014. Вип. 46. С. 28–32.
7. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія. Київ: Знання України, 2011. 299 с.
8. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 384 с.
9. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат-лів / за заг. ред. С. І. Здіорука. Київ: НІСД, 2015. 104 с. (Сер. «Гуманітарний розвиток», вип. 4).
10. Висоцький О. Політична безпека держави в умовах нестабільності міжнародно-політичного середовища. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2021. № 24(2). С. 13–23.
11. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. пр. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
12. Даниленко Л. І. Зміна вимог до діяльності державних службовців України в умовах війни з РФ. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації*: зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ: Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 23–25.
13. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. О. М. Джужі. Київ: Алерта; КНТ, ЦУЛ, 2010. 368 с.
14. Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навч. посіб.: у 2-х ч. Ч. I / В. А. Омельчук, М. П. Стрельбицький, С. Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А. М. Кислого і М. П. Стрельбицького. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 304 с.
15. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
16. Козьяков І. Законодавче визначення державної безпеки: проблеми теорії та практики. *Теорія держави і права*. 2019. С. 160–164.

17. Кравчук О. Ю. Політична безпека України як наукова і практична проблема. *Політ. науки: міжнар. наук. журн.* 2016. № 6, т. 3. 83 с.
18. Лемак О. В. Забезпечення національної безпеки як функція держави. *Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія «Право».* 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 63–67.
19. Марутян Р. Стратегічні комунікації як складова політики забезпечення національної безпеки України. Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки, оборони та розвідки: зарубіжний та вітчизняний досвід: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 408 с.
20. Мосов С. П. Концептуальний підхід до управлінської безпеки в системі державного управління в Україні. *Університетські наукові записки.* 2012. № 2(42). С. 44–50.
21. Правове забезпечення безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 140 с.
22. Орел М. Г., Ключко О. А. Реформування сектору безпеки та оборони в контексті державного співробітництва з НАТО. *Університетські наукові записки.* 2020. № 6(78). С. 46–52.
23. Основи національної безпеки: методичні матеріали до практичних (семінарських) занять / укладач І. В. Каріх. Суми: Сумський державний університет, 2022. 41 с.
24. Система економічної безпеки держави / за ред. А. І. Сухорукова. Київ: ВД Стилос, 2009. 685 с.
25. Смолянчук В. Ф., Деменко О. Ф., Прибутько П. С. Основи національної безпеки України: навч. посіб. Київ: Паливода А. В., 2017. 140 с.
26. Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07. Харків, 2016. 574 с.
27. Соціальна і гуманітарна політика: підручник; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. Київ: Вид-во НАДУ. 2016. 792 с.
28. Стрельбицький М. П., Стрельбицька Л. М. Інформаційний тероризм та кіберзлочини: природа і наслідки. *Інформаційна безпека людини, суспільства держави.* 2011. № 2(6). С. 90–95.
29. Фінансово-економічна безпека держави: словник-довідник / укл.: І. В. Алексєнко, О. В. Неклеса, Д. Б. Санакоєв та ін. Дніпро: ДДУВС, 2020. 220 с.
30. Шемчук А. В. Теоретико-прикладні аспекти політичної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії».* 2022. № 44. С. 214–221.

ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЙНИХ БАЗ ДАНИХ, ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИХ ТА ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

1. Верховна Рада України. URL: <http://rada.gov.ua/>
2. Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-ХІХ від 14.03.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Закон України «Про державну таємницю» № 1733974 від 21.01.1994 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T385500?an=173394>
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» № 1264-ХІІ від 25.06.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
6. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua>
7. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
8. Рада національної безпеки України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua>
9. Президент України. URL: <http://www.president.gov.ua>
10. Про Збройні сили України: Закон України № 1934-ХІІ від 06.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
11. Про оборону України: Закон України № 1932-ХІІ від 06.12.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
12. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 р. № 374-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>
13. Про Концепції (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 № 3/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
15. Про національний спротив: Закон України № 1702-ХХ від 16.04.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20?lang=uk#Text>
16. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>

Навчальне видання

Прямухіна Наталія Валентинівна

Дубель Михайло Володимирович

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ
«НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ»**
для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр»
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Редактор О. А. Солдатова
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 07.08.2024.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 1,62.
Тираж 30. Зам. 54.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018